

Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca
Facultatea de Sociologie și Asistență Socială
Școala Doctorală de Sociologie

**ANALIZA FACTORILOR DE RISC ÎN SEPARAREA COPILULUI DE PĂRINȚI ȘI
INSTITUIREA MĂSURII DE PROTECȚIE SPECIALĂ A PLASAMENTULUI**

Student doctorand: Daniel Mihai

Coordonator științific: prof.univ. dr.Veres Valér

Cluj-Napoca

2024

CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT

Abrevieri

Lista figurilor

Lista tabelelor

1. Analiza literaturii de specialitate

- 1.1 Drepturile și bunăstarea copiilor.
- 1.2 Sistemul de protecție a copilului
- 1.3 Măsura de protecție specială a plasamentului
- 1.4 Factorii de risc a separării copilului de părinți
- 1.5 Formele de rele tratamente aplicate copilului
- 1.5 Sărăcia: definiții, perspective și teorii sociologice
- 1.6 Precaritate
- 1.7 Vulnerabilitățile populației rome
- 1.8 Vulnerabilitățile familiilor monoparentale și a mamelor
- 1.9 Sărăcia în rândul copiilor
- 1.10 Riscul de sărăcie și excluziune socială a persoanelor cu dizabilități
- 1.11 Politica socială din România
- 1.12 Indicatori de sărăcie în Uniunea Europeană și în România
- 1.13 Date statistice despre dimensiunea sărăciei în România
- 1.14 Beneficii sociale în România

2. Metodologie

- 2.1 Prezentarea ipotezelor
- 2.2 Sursele de date empirice folosite
- 2.3 Metode folosite în cercetarea empirică
- 2.4 Variabile incluse în analize multivariate

3. Rezultatele empirice ale cercetării

- 3.1 Caracterizarea populației de copii aflați în plasament
- 3.2 Familia de proveniență a copiilor
 - 3.2.1 Structura familiei

- 3.2.2 Nivelul de școlarizare și ocupare a părinților
- 3.2.3 Starea de sănătate a părinților
- 3.2.4 Reședința părinților
- 3.2.5 Situația locativă a părinților
- 3.3 Cauzele separării copilului de părinți
- 3.3.1 Analiza factorilor de risc ai separării copilului de familie.
- 3.3.2. Analiza factorilor de risc indirecti a separării copilului de părinți. Profilarea populației pe baza analizei cluster.
- 3.4 Grupuri vulnerabile
- 3.4.1 Copiii romi din sistemul de protecție specială a copilului
- 3.4.2 Situația locativă a familiilor rome
- 3.4.3 Educația și ocupația părinților romi
- 3.4.5 Starea de sănătate și accesul la servicii sociale ale părinților romi
- 3.5 Vulnerabilitățile familiilor monoparentale și a mamelor
- 3.6. Traseul copiilor din sistemul de protecție
- 3.7 Menținerea legăturilor cu familia.
- 3.8 Factorii explicativi ale frecvenței legaturii părinților cu copilul aflat în plasament
- 3.9 Analiza factorilor care contribuie la reintegrarea copilului în familie
- 3.10 Analiza actorilor sociali care contribuie la includerea copilului în programul de adopții

4. Discuții și recomandări

5. Concluzii

Bibliografie

Anexe

REZUMAT

Introducere

Această lucrare își propune să identifice și să analizeze factorii de risc care au contribuit la separarea copilului de părinți, în județul Cluj. Ne propunem să realizăm acest lucru prin prezentarea istoricului și traseului copiilor începând de la instituirea măsurii de protecție specială a plasamentului și până la perspectivele de reintegrare în familia de origine. Dincolo de prezentarea unor informații despre copiii menționați și a familiilor lor de origine, pe care le interpretăm în raport cu datele statistice disponibile la nivel național și județean, vom prezenta tipologiile persoanelor marginalizate, inechitățile socio-economice care afectează aceste persoane. Vom face această prezentare nu doar la nivel general, ci și în cadrul unei populații cu statut socio-economic scăzut, prin abordarea unor particularități ale copiilor aflați în această situație, respectiv cei la care a fost instituită măsura de protecție specială a plasamentului. Totodată, vor fi prezentate alături de copii și familiile de origine care considerăm că sunt o parte importantă a acestei situații complexe.

Tema acestui studiu a fost aleasă din dorința de a contribui la o mai bună înțelegere a fenomenului separării copilului de părinți. În calitate de asistent social, cu activitate în domeniul protecției copilului, am considerat că există nevoia de a elabora un studiu cu utilitate practică. În demersul meu am pornit de la constatarea că circumstanțele care duc la instituirea măsurii de protecție specială a plasamentului pentru copilul aflat în risc sunt extrem de complexe. În munca de teren, prin interacțiunea cu beneficiarii, atât copii cât și părinți, mi-am format o perspectivă pe această temă. Dar, este important de menționat că eu am interacționat doar cu un segment dintre copiii aflați în plasament, la fel precum și alți specialiști, ce sunt actori importanți în acest proces, sunt mai mult sau mai puțin implicați în protecția și bunăstarea copilului. Astfel, este necesar să menționăm că opiniile divergente, dincolo de viziunea și convingerile specialiștilor, sunt determinate și limitate de categoria de beneficiari cu care interacționează.

Sunt disponibile date statistice despre evoluția sistemului de protecție a copilului, caracteristicile socio-demografice ale copiilor și a părinților biologici, precum și studii calitative valoroase despre diferite aspecte ce îi privesc pe copiii instituționalizați. Cu toate acestea, am constatat că există o nevoie de studii care să prezinte în profunzime

circumstanțele complexe ce conduc la o măsură atât de drastică precum cea de separare a copilului de părinți, de familia de origine.

Analiza și prezentarea factorilor de risc implicați în separarea copilului de părinți, precum și modul în care aceștia se interconectează sau se grupează, pot oferi specialiștilor perspective variate în luarea unor decizii cu privire la binele copilului. Aceste informații pot contribui la dezvoltarea și îmbunătățirea serviciilor de prevenire a separării copilului de familie. Totodată, lucrarea își propune să exploreze oportunitățile și barierele existente în procesul de reintegrare a copilului în familia biologică.

Partea teoretică a studiului cuprinde o sinteză a literaturii de specialitate. În deschidere sunt prezentate pe scurt câteva reglementări și practici din sistemul de protecție a copilului din Europa și, în particular, din România. În continuare, sunt menționați principalii factori de risc, conform studiilor naționale și internaționale, alături de date statistice relevante. Am dedicat subcapitole distincte principalilor factori de risc ai acestui proces: sărăcie, dizabilitate, apartenența la minoritatea etnică romă, familia monoparentală (în mod tipic mamă cu copii), victime ale violenței domestice.

Premergător părții empirice vom descrie metodologia folosită în cercetare. Pentru început prezentăm ipotezele formulate pe baza rezultatelor studiilor relevante din domeniu, precum și din constatările, percepțiile personale bazate pe experiența profesională din domeniu. Apoi, detaliem metodele cantitative și calitative utilizate, sursele datelor empirice, metoda de culegere a datelor, mărimea eșantionului, capitolele din catalogul de cercetare. Acest capitol cuprinde descrierea metodelor, variabilelor folosite în analiza statistică avansată, analiza cluster de tip ierarhic, regresia liniară și regresia binară logistică. Un aspect important este și referirea la aspectele etice în procesul de culegere, prelucrare și prezentare a datelor obținute.

Prezentarea rezultatelor empirice debutează cu o caracterizare generală a copiilor studiați, cu prezentarea datelor socio-demografice relevante, incluzând genul, vârsta, date despre starea de sănătate, școlarizare, după care vom trece la prezentarea familiei de proveniență a copiilor. În acest subcapitol descriem câteva particularități ale structurii familiei, dinamica relațiilor de cuplu ale părinților după instituirea măsurii de plasament pentru copil. În încheierea acestui subcapitol, prezentăm condițiile de trai ale familiilor, nivelul de școlarizare și ocupare a părinților, precum și câteva date despre starea lor de sănătate și accesul la servicii medicale. Aceste rezultate sunt prezentate în raport cu date statistice la nivel național și județean, precum și din perspectiva condiției copilului. Premergător prezentării condițiilor locative a familiilor de origine, analizăm repartiția

copiilor după reședința de proveniență a copiilor sau a părinților și vom face o scurtă interpretare a inechităților cu privire la distribuția copiilor separați de părinți de pe raza județului Cluj.

După prezentarea de ansamblu asupra copiilor din plasament și a familiilor de origine, trecem la identificarea și analizarea cauzelor care au rezultat separarea copilului de părinți. Pentru început, menționăm toate motivele identificate în dosarele copiilor, pe care le-am grupat ținând cont și de clasificări din alte studii sau rapoarte naționale. În urma analizei modului în care factorii cumulativi identificați în dosarele copiilor interferează, am delimitat cinci grupe de risc. Pentru o înțelegere mai aprofundată a contextului în care acești factori de risc se manifestă, cu aceleași metode am realizat profilarea familiilor de origine, în contextul socio-familial, în urma căreia am identificat alte cinci categorii de populație cu caracteristici de risc distincte.

Următoarele subcapitole continuă analiza grupurilor vulnerabile, prin prezentarea condițiilor de trai ale persoanelor de etnie romă și a mamelor. Subcapitolul dedicat mamelor este mai concis, deoarece date pe criterii de gen sunt prezentate în subcapitolele alocate prezentării situației părinților.

În subcapitolul destinat populației rome explorăm inegalitățile sociale în baze etnice, ale căror efecte se reflectă inclusiv prin suprareprezentarea romilor în populația copiilor separați de părinți. Inechitățile sunt analizate din perspectiva șanselor copiilor de reintegrare în familia de origine. Aceasta cuprinde arii precum: participarea pe piața muncii, condițiile de trai, condițiile locative, dotarea cu utilități și electrocasnice de bază. Inechitățile sunt analizate inclusiv prin prisma distribuției geografice a părinților rome, luând în considerare concentrarea în zone segregate des întâlnită în cazul acestei populații.

Am dedicat un subcapitol mamelor, nu doar din considerentul că ele reprezintă o categorie vulnerabilă, ci și datorită rolului lor esențial ca resursă pentru copilul aflat în plasament. În prezentarea generală a copiilor și a familiei am subliniat cazurile în care lipsa taților din peisaj afectează într-o mare măsură viața copiilor și a familiei. În acest context, una dintre principalele provocări cu care se confruntă mamele este lipsa sprijinului din partea partenerilor sau foștilor parteneri în prevenirea separării de copil, respectiv reintegrarea lui în familie. În acest subcapitol prezentăm sursele de venit în condițiile unei vulnerabilități accentuate, generate de șansele foarte reduse de accesare pe piața muncii, ca urmare a nivelului scăzut de școlarizare, cât și de responsabilitățile impuse de așteptările legate de rolul femeii în familie, în special cele legate de muncile casnice și îngrijirea și educarea copilului. Totodată, supunem atenției relația de dependență a mamelor față de parteneri, și nu doar din

punct de vedere financiar și locativ, fapt îngrijorător mai ales în cazul celor ce sunt victime ale violenței domestice.

După vom explora condițiile de trai ale familiilor și copiilor, am prezentat factorii de risc și populațiile cele mai vulnerabile, studiul prezentând traseul copiilor în sistemul de protecție. Au fost prezentați pașii prin care aceștia trec: începând de la momentul sesizării sau autosesizării autorităților despre situația de risc în care se aflau copiii, continuând cu instituirea plasamentului, timpul petrecut în sistem, gradul de stabilitate de care beneficiază aceștia și perspectivele lor de viitor cu privire la încetarea măsurii de protecție.

Având în vedere faptul că una dintre cele mai importante condiții pentru reintegrarea copilului în familie este existența unei relații constructive bazate pe încrederea între copil și părinți, am analizat menținerea legăturilor între copilul instituționalizat și părinți. În acest context am examinat cum influențează, în opinia specialiștilor, menținerea legăturilor și a șanselor de reintegrare în familie situația financiară și locativă a părinților, starea de sănătate a copiilor și a părinților, precum și abilitățile parentale.

Menținerea legăturilor este prezentată și pe baza rezultatelor obținute cu analize statistice avansate, cu metoda regresiei binare logistice, în care au fost luați în considerare factori precum: structura familiilor, nivelul de școlarizare, ocupația părinților, situația de segregare unde a fost cazul.

Ultima parte a studiului este dedicată prezentării șanselor de reintegrare în familie a copiilor sau a probabilității ca aceștia să fie incluși în programul de adopție, în funcție de contextul socio-familial, utilizând analiza regresiei lineare.

În ultimul capitol au fost sintetizate principalele concluzii ale studiului. Datele specifice obținute au fost colerate cu rezultatele altor cercetări relevante din domeniu. În încheiere, prezentăm cele patru ipoteze care s-au confirmat și analizăm alte două care s-au confirmat parțial.

Drepturile și bunăstarea copiilor.

Un reper foarte important în respectarea drepturilor copilului o reprezintă Convenția Națiunilor Unite privind Drepturile Copilului, adoptată de ONU în 20.11.1989. România a ratificat documentul în data de 28.09.1990 prin Legea nr.18/1990, luându-și astfel angajamentul de a respecta și aplica prevederile sale. (Legea 19/1990)

Convenția stipulează garantarea tuturor drepturilor copiilor fără nici o excepție. Un principiu fundamental stipulat este ca interesul superior al copilului să prevaleze în orice

decizie care îl vizează. Documentul prevede o serie de drepturi esențiale printre care se numără: dreptul la viață și dezvoltare, accesul la hrană și apă potabilă, la odihnă, la joacă, la educație, servicii medicale, servicii de recuperare pentru copiii cu dizabilități. De asemenea, se menționează dreptul fiecărui copil la un nivel de trai decent care să-i asigure dezvoltarea armonioasă. Sunt prevăzute și o serie de libertăți fundamentale, precum libertatea de exprimare, de gândire sau de manifestare a convingerilor religioase. Statele semnatare își iau angajamentul să ofere protecție copiilor împotriva oricăror forme de rele tratamente, indiferent dacă copilul se află în grija părinților sau nu. Sunt enumerate posibilele situații de violență, printre care: abuzul fizic, mintal sau sexual, abandonul, exploatarea prin muncă sau exploatarea de natură sexuală și traficul. (Lege 18/1990)

Convenția prevede că, responsabilitatea primordială a creșterii și îngrijirii copilului revine părinților sau celor în grija cărora se află copilul, iar statul are obligația de a sprijini părinții în exercitarea drepturilor și obligațiilor părintești și să-i asigure condițiile necesare creșterii și îngrijirii copilului, inclusiv prin crearea de servicii, instituții care să vină în sprijinul lor. (Lege 18/1990)

Printre drepturile fundamentale ale copilului se numără acela de a crește alături de părinți, fără a fi despărțiți împotriva voinței lor, cu excepția situațiilor în care o astfel de separare este necesară în vederea servirii interesului superior al copilului. Copilul lipsit temporar de ocrotirea familiei are dreptul la protecție specială, plasament în familie, asistență maternă sau în instituții, sau are dreptul la adopție. (Lege 18/1990)

Legea 272 din 2004, privind protejarea și garantarea drepturilor copilului în România, a fost concepută pe baza prevederilor Convenției Națiunilor Unite privind Drepturile Copilului, ce are la bază principiul respectării interesului superior al copilului, fapt ce presupune asigurarea unei dezvoltări normale și echilibrate în cadrul unei vieți de familie. Acest principiu prevalează în orice decizie sau acțiune ce îl privește pe copil. (Legea 272/2004)

Sunt interzise orice formă de rele tratamente aplicate copilului sau privare de drepturi, inclusiv aplicarea măsurilor de disciplinare prin utilizarea violenței fizice sau care îi poate afecta demnitatea sau dezvoltarea fizică, psihică, morală, indiferent de mediul în care se află. Copiii, sunt protejați prin lege împotriva oricăror forme de exploatare, ei nu pot fi obligați să desfășoare munci care să le afecteze sănătatea, dezvoltarea sau educația. Profesioniștii care lucrează cu copii au obligația legală de a sesiza orice suspiciune de abuz sau neglijare a acestora autorităților competente. Dacă copilul a fost victimă, familia și autoritățile au

obligăția de a-i oferi sprijinul necesar pentru recuperarea și reintegrarea lui socială. (Legea 272/2004)

Legea prevede responsabilitatea primordială a părinților în creșterea, educarea și dezvoltarea copilului, în subsidiar, obligația autorităților locale de a sprijini părinții în îndeplinirea acestor atribuții. Autoritățile locale sunt responsabilizate și în identificarea situațiilor de risc care pot cauza separarea copilului de părinți. Statul, prin autoritățile și instituțiile din subordine, intervine doar complementar, rolul său fiind de garantare a protecției și respectării drepturilor copilului. (Legea 272/2004)

Restrângerea drepturilor părintești sau separarea copilului de părinți se poate face doar după acordarea serviciilor necesare, în baza unui plan de intervenție. DGASPC are obligația de a sprijini părinții ale căror drepturi au fost suspendate sau limitate, cu scopul dezvoltării abilităților parentale în vederea redobândirii acestor drepturi. Doar instanța poate decide cu privire la decăderea, redarea sau delegarea totală sau parțială a drepturilor părintești. Copiii lipsiți temporar sau definitiv de ocrotirea părinților, precum și cei care nu pot fi lăsați în grija acestora, au dreptul la protecție specială. (Legea 272/2004)

Sistemul de protecție a copilului

Practica asistenței sociale din domeniul protecției copiilor a suferit în ultimele decenii schimbări majore. În prezent, serviciile sociale și legislația nu se limitează la ocrotirea orfanilor, ci se focusează și asupra copiilor vulnerabili, care au nevoie de protecție și sprijin din cauza abuzului, neglijenței, inclusiv de către părinți. (Schweppe, 2002)

Sistemele de protecție sunt clasificate în sisteme orientate pe riscuri cu accent pe prevenirea pericolelor grave la care sunt expuși copiii (spre exemplu, în Cehia, Polonia, România) și sisteme orientate spre servicii familiale care se focusează pe prevenție prin sprijinirea familiilor și pe îmbunătățirea condițiilor de trai. Astfel de sisteme se regăsesc în Anglia, Norvegia, Finlanda. (Loen, Skivenes, 2023)

În Europa nu există standarde generale privind reglementarea sistemului de protecție a copilului (Schweppe, 2002), în ciuda faptului că UE a adoptat recent programul Garanția pentru Copii (*European Child Guarantee*) care este menit să ofere un cadru de recomandări privind bunăstarea copiilor (Recomandarea UE 2021/1004). Însă acest cadru este o recomandare și nu are puterea unei legi.

Chiar dacă sunt diferențe semnificative în practica protecției copilului, există și anumite abordări asemănătoare. Spre exemplu, separarea copilului de părinți și decăderea din

drepturile părintești este privită ca o ultimă soluție. (Schweppe, 2002) Majoritatea statelor acordă prioritate îngrijirii copiilor separați de părinți într-un cadru familial, în fața celui de tip instituțional. (Loen, Skivenes, 2023)

Sistemul de protecție specială a copilului face parte din Sistemul național de asistență socială, reglementat de Legea asistenței sociale (Lege 292 din 2011). „Sistemul național de asistență socială reprezintă ansamblul de instituții, măsuri și acțiuni prin care statul, reprezentat de autoritățile administrației publice centrale și locale, precum și societatea civilă intervin pentru prevenirea, limitarea sau înlăturarea efectelor temporare ori permanente ale situațiilor care pot genera marginalizarea sau excluziunea socială a persoanei, familiei, grupurilor ori comunităților.” (Legea 292 din 2011, art. 2 alin. (1) lit. m),

Sistemul național de asistență socială are două componente: beneficii de asistență socială și servicii de asistență socială. Beneficiile sociale pot fi adresate unei populații mai largi (cum ar fi cele acordate pentru susținerea copiilor sau familiilor) sau unor categorii vulnerabile (cum ar fi persoanele cu nevoi speciale sau cei aflați în risc de sărăcie sau excluziune socială). Acestea se acordă cu sau fără testarea mijloacelor de trai, în funcție de adresabilitate. (Legea 292/2011)

Serviciile sociale, prin activitățile desfășurate, au scopul de a sprijini persoanele, familiile, grupurile vulnerabile în a depăși situațiile de risc și de a preveni excluziunea socială. După regimul de asistare, serviciile pot fi cu sau fără cazare, se pot acorda la domiciliu sau pot fi organizate sub forma unor centre. (Legea 292 din 2011)

Pentru prevenirea separării copilului de familie de părinți și în vederea protejării copilului separat temporar sau definitiv de părinți, funcționează servicii de zi, de tip familial sau rezidențial (Legea 272 din 2004).

Centrele de zi destinate copiilor și familiilor vulnerabile oferă servicii adaptate nevoilor fiecărui beneficiar. Având un număr mai redus de participanți, acestea asigură o atenție sporită și intervenție specializată. Participarea aduce beneficii imediate — materiale, educaționale sau emoționale — iar pe termen lung contribuie la prevenirea abandonului școlar sau a delinvenței juvenile, sprijinind integrarea socială a grupurilor marginalizate. În centrele destinate copiilor, pe principiul abordării holistice, prin includerea părinților în activități de consiliere sau programele de tip „Școala părinților”, nu oferă doar sprijin, ci și modele pozitive, contribuind semnificativ la prevenirea separării copilului de părinți. (Lăcătuș-Iakab & Daniel, 2022)

Măsura de protecție specială a plasamentului

Copiii au dreptul să crească în familie, ei nu pot fi separați de unul sau ambii părinți împotriva voinței lor, decât în cazuri excepționale, pe perioade limitate, în condițiile prevăzute de lege și numai în interesul superior al copilului. (Roth, Antal, Călian, 2019). Copiii lipsiți temporar sau definitiv de ocrotirea părinților, precum și cei care nu pot fi lăsați în grija acestora, au dreptul la protecție alternativă. Formele acestuia sunt: instituirea tutelei, măsurile de protecție specială sau adopția (Legea 272/2004). Tutorele este persoana desemnată de către instanța de tutelă care exercită drepturile și obligațiile părintești în cazul copiilor lipsiți de ocrotirea părinților (Lege 287/2009).

În definiția legii, „Protecția specială a copilului reprezintă ansamblul măsurilor, prestațiilor și serviciilor destinate îngrijirii și dezvoltării copilului lipsit, temporar sau definitiv, de ocrotirea părinților săi sau a celui care, în vederea protejării intereselor sale, nu poate fi lăsat în grija acestora” (Legea 272 din 2004: capitolul III, art. 54). Formele măsurii de protecție specială sunt plasamentul, plasamentul în regim de urgență și supravegherea specializată (legea 272/2004).

Supravegherea specializată este destinat copiilor care au comis o faptă prevăzută în legea penală, dar nu răspund penal (Lege 272/2004).

Plasamentul și plasamentul în regim de urgență, poate fi dispus, în ordinea recomandărilor, la o persoană sau o familie, cu prioritate la familia extinsă sau substitutivă, la AMP sau într-un serviciu de tip rezidențial. Copiii sub 7 ani pot fi plasați în servicii de tip rezidențial, doar în cazuri excepționale, când au nevoie de îngrijiri specializate ce nu pot fi asigurate în mediul familial. În luarea deciziilor, legea recomandă menținerea fraților împreună (Legea 272/2004). Neagu (2024) susține importanța calității persoanelor care înconjoară copilul, capacitatea și disponibilitatea acestora de a-i oferi afecțiune, și mai puțin locul unde acesta se află.

Măsura de protecție specială a plasamentului este o măsură provizorie. DGASPC, cu ocazia verificărilor trimestriale, dacă constată modificări cu privire la împrejurările care au stat la baza instituirii măsurii de plasament, are obligația să sesizeze Comisia pentru Protecția Copilului sau Instanța Judecătorească pentru modificarea sau încetarea măsurii. Copilul poate beneficia de protecție specială până la dobândirea capacității de exercițiu. La solicitarea sa, această perioadă poate fi prelungită până la vârsta de 26 ani, în cazul în care își continuă studiile după împlinirea vârstei de 18 ani, sau cu maxim doi ani, dacă nu își continuă studiile, dar nu se poate întoarce în familie și există riscul excluderii sociale (Legea 272/2004).

În România, numărul copiilor aflați cu măsura de protecție specială a plasamentului este în continuă scădere, față de anul 1990, când se aflau în grija statului aproximativ 100 000 de copii (Stănculescu et al. 2016), în 2023, erau în evidență 38337 de copii (ANDPCA, 2024). Numărul crescut din 1990 era cauzat în principal, de politica pro-natalitate și declinul economic din anii 80 (Zamfir, 1997). În 2016, numărul copiilor separați de familie, raportat la populația de copii din țară, se încadra în media regiunii Europei Centrale și de Est (Stănculescu et al, 2016), șase ani mai târziu, ponderea copiilor separați de familie era de sub 2%, raportat la populația de copii din România, exceptând județul Vaslui, iar în 4 județe, printre care se află și județul Cluj, era sub 1 % (ANDPCA, 2023).

În anul 2022, în județul Cluj, conform Raportului de activitate al DGASPC (2022), se aflau cu măsura de protecție specială a plasamentului 818 de copii, din care 347 îngrijiți în unități de tip rezidențial, 471 în sistem familial, din care 169 la asistenți maternali profesioniști, 241 la rude, iar 61 la familii sau persoane.

Factorii de risc a separării copilului de părinți

Definirea situațiilor de risc nu este doar o problemă teoretică, ci și rezultatul politicilor publice și a discursului social care determină limitele și modalitățile în care statul intervine în sprijinul copiilor vulnerabili. Așadar, statul, profesioniștii și societatea modelează situațiile considerate a fi de risc și măsurile necesare pentru a proteja copiii. (Szöllösi, 2003)

În România, Legea privind respectarea și promovarea drepturilor copilului (Lege 272 din 2004) garantează dreptul copiilor de a fi protejați împotriva oricăror forme de rele tratamente. Actul legislativ identifică și definește situațiile de risc în mod explicit, acestea fiind: abuzul, neglijarea, exploatarea, traficul, pornografia infantilă, consumul de droguri. Legea descrie formele acesteia, precum și formele sub care se pot manifesta.

Printre cele mai des invocate motive în separarea copilului de părinți sunt neglijarea, abuzul și sărăcia. În cazul suprapunerii acestor factori, este esențial să se facă distincție între ei. Din cauza creșterii numărului de copii neglijați persistă pericolul de a nu fi observată gravitatea acestora de către specialiștii din protecția socială, astfel ajungându-se chiar la situații de normalizare (Taylor et al, 2024). Neglijarea emoțională și neglijarea la copiii mai mari, este adeseori subraportată. Totodată, în evaluarea cazurilor este important să fie luat în considerare și contextul în care o familie trăiește, spre exemplu, cum ar fi sărăcia. (Gibs et al, 2024)

Diverși autori arată că, familiile care se confruntă cu sărăcia sunt mai susceptibili de a ajunge în atenția serviciilor sociale. (Taylor et al., 2024; Morris et al., 2018) Totodată, în cadrul evaluărilor, specialiștii din domeniul protecției sociale, adeseori ignoră sărăcia ca factor, din lipsa cunoștințelor sau din cauza prejudecăților împotriva categoriilor sărace și „normalizarea” situațiilor de neglijare ca fiind ceva de la sine înțeles în cazul familiilor sărace. Pe de altă parte, discuțiile despre legătura între abuz, neglijare și sărăcie sunt evitate pentru a preveni stigmatizarea. (Morris et al., 2018)

Mediul și experiențele trăite joacă un rol important în dezvoltarea personalității. Problemele structurale și relațiile interpersonale disfuncționale afectează grav calitatea vieții. Copiii din familiile unde relațiile dintre părinți sunt disfuncționale sunt expuși unui grad ridicat de risc de abuz, neglijare. Relațiile conflictuale dintre părinți, violența domestică, lipsa stabilității contribuie la rândul lor la insecuritatea fizică și emoțională a copilului. Modelele parentale negative, abuzul de alcool sau alte substanțe, lipsa afectivității, abuzul emoțional au un impact negativ asupra dezvoltării copilului, cu efecte pe termen lung. (Racu & Dranga, 2023). Nivelul scăzut de școlarizare a mamelor, cu istoric de dificultăți de învățare, crește riscul unui comportament parental inadecvat (Simkiss, Stallard și Thorogood, 2012).

Starea de sănătate a copilului, alături de factori de risc asociați părinților, precum consumul de substanțe, antecedentele penale sau experiența proprie de plasament în copilarie, cresc probabilitatea ca un copil să fie preluat în sistemul de protecție. (Dvalishvili, Jonson-Reid, Drake, 2024)

Simkiss, Stallard și Thorogood (2012), în baza a 43 de studii despre cauzele separării copiilor de părinți, realizate preponderent în Statele Unite ale Americii, țările din peninsula Scandinavia și Regatul Unit al Marii Britanii, concluzionează că un factor determinant în separarea copilului de părinți îl constituie statutul socio-economic mai scăzut al părinților

Browne et al (2012), într-un studiu realizat despre abandonul copiilor sub 3 ani, în 10 state din UE, arată că principalele motive sunt legate de sărăcie, dizabilitatea copilului, accesul limitat la serviciile de planificare familială. În România, abandonul copiilor în maternități este amplificat de atitudinea și presiunea exercitată de către personalul spitalelor, mai ales în situația mamelor fără acte de identitate. În alte state se fac presiuni asupra mamelor minore, dependente de substanțe sau cele seropozitive.

Stănculescu et al. (2016) împart factorii de risc în separarea copilului de părinți în patru grupe: evenimente nefericite (arestul sau decesul părinților); comportamentul și atitudinea părinților, ce este dăunătoare copiilor, cauzele structurale, cum ar fi sărăcia, lipsa serviciilor și dizabilitatea copilului. Ei arată că în 90% dintre cazuri, copiii provin din familii

sărace. Cușnir (2015) analizează situația strict din perspectiva părinților, susținând că sunt cauze ce depind de voința lor (abandonul, părăsirea voluntară a copilului) sau nu (decesul sau situațiile în care copilul este scos din familie de autorități, cu împotrivirea părinților).

Conform raportului ANDPDCA (2022), principalele motive ale instituirii măsurii de plasament pentru copiii din România, la sfârșitul anului 2021 au fost: neglijarea (72,6%), abuzul (23,5%), sărăcia/locuirea precară (54,6%), familii dezorganizate, părinți minori (35,8%), abuz de alcool sau alte substanțe, comportament promiscuu sau infracțional (19,7%), dizabilitatea sau problemele mintale ale părinților (11,7%), plecarea părinților în străinătate (15%), părăsirea copilului în maternitate (15,7%), decesul părintelui sau a ambilor părinți (9,5%), instituționalizarea părinților, inclusiv detenția (6,7%).

Așa cum menționează Stănculescu et al. (2016) și cum indică datele statistice ale ANDPCA (2022), în România copiii rareori ajung în plasament din cauză că nu au părinți. În majoritatea cazurilor separarea lor de părinți are loc pentru a-i proteja de violență.

Metodologie

Pentru realizarea studiului am utilizat metode cantitative și calitative. Cea mai parte a lucrării se bazează pe analiza metodelor cantitative aplicate pe o bază de date construită de către autor. Informațiile din baza de date au fost culese din dosarele copiilor aflați cu măsura de protecție specială a plasamentului într-un serviciu de tip rezidențial sau la asistenți maternali profesioniști de pe raza județului Cluj, și din răspunsurile asistenților sociali, responsabili de caz ai copiilor, care au adus clarificări și completări în situațiile în care informațiile din dosar erau incomplete.

În procesul de constituire a bazei de date am avut în vedere prelucrarea tuturor dosarelor copiilor care se află în plasament instituționalizat în județul Cluj. Cu excepția unei unități de protecție, unde din motive tehnice nu am avut acces la dosarele copiilor, am reușit să constituim o bază de date a 392 de cazuri active din anul 2022, reprezentând 76% la sută din totalul populației-țintă din județul Cluj.

Nu am inclus în populația studiată copiii din Centrul de primiri în regim de urgență, deoarece acolo fluctuația beneficiarilor este mare. După intervenția de criză, copiii fie se reîntorc în familii sau își continuă traseul în sistemul de protecție a copilului urmând a fi plasați într-o unitate rezidențială sau la AMP; în acest caz, o parte dintre ei au intrat în eșantionul nostru. Un alt motiv pentru care nu i-am inclus în eșantion o reprezintă faptul că, dosarele acestor copii se află în curs de întocmire, informațiile sunt într-o continuă dinamică.

Culegerea datelor s-a efectuat de către autorul studiului, cu acordul scris al conducerii DGASPC Cluj, a șefilor de centru și a reprezentanților organizațiilor neguvernamentale care administrează case de tip familial pentru copii. Un singur ONG, care administrează o casă de tip familial, care găzduiește 12 copii, nu ne-a permis accesul la dosare, așa cum am menționat mai sus.

În procesul de colectare, prelucrare și prezentare a datelor am respectat condițiile de păstrare a confidențialității datelor și am acordat o atenție sporită eticii profesionale.

Prezentarea ipotezelor

În continuare vom prezenta ipotezele desprinse din analiza literaturii de specialitate și din analiza diferitelor rapoarte naționale, județene, cât și din experiența acumulată în cadrul observației participative de pe teren.

Am formulat 5 ipoteze, iar acestea sunt următoarele:

(1) Copiii din familii monoparentale, indiferent dacă provin din zone segregate sau nu, sunt mai expuși riscului de separare de părinți, din cauza statutului socio-economic scăzut.

(2) În cazul populației studiate, situația dezavantajelor cumulative se asociază cu mediul de proveniență etnic rom al familiei. Riscul instituirii măsurii de protecție specială a plasamentului la copiii de etnie romă este mai crescut față de cazul copiilor aparținând altor etnii.

(3) Considerăm că în cazul părinților cu statut socio-economic mai ridicat (venit, școlarizare, statut ocupațional) frecvența vizitelor la copiii din plasament este mai ridicată.

(4) Șansele de reintegrare în familie sunt mai crescute în cazul copiilor care provin din familii biparentale, cu statut socio-economic mai crescut (venit, școlarizare, statut ocupațional). Istoricul de violență domestică sau locuirea în zone de segregare scad șansele de reintegrare.

(5) Probabilitatea de includere în programul de adopții a copiilor care provin din familii cu statut socio-economic mai scăzut (venit, școlarizare, statut ocupațional), din familii ce trăiesc în zone segregate sau care au istoric de violență domestică este mai mare.

Concluzii

Analiza datelor privind copiii aflați cu măsura de protecție specială a plasamentului la nivelul județului Cluj evidențiază o serie de concluzii, care prezintă multiple asemănări cu datele naționale raportate de Stănculescu et al. (2016) sau ANDPCA (2021, 2022, 2023), cum ar fi: cohorta de vârstă a copiilor, factorii de risc care cauzează separarea copilului de părinți,

durata plasamentului, nivelul scăzut de școlarizare a părinților. Totodată, cercetarea de față a identificat și diferențe în ceea ce privește componența etnică a copiilor sau reședința după tipul de localitate.

Copiii din județul Cluj intră în sistemul de protecție la vârste mici, mulți își petrec o parte însemnată din copilărie în plasament (40,1% cel puțin 5 ani), majoritatea copiilor au împlinit vârsta de 10 ani, cei mai mulți se încadrează în grupa de vârstă 10-15 ani.

Riscul separării de părinți este foarte ridicat în primul an de viață (30,6%), după vârsta de doi ani scade la jumătate (14%).

Rezultatele cercetării de doctorat, în concordanță cu alte cercetări din domeniu (vezi, Stănculescu et al., 2016; ANDPCA, 2022) arată că sărăcia, neglijarea și abuzul sunt frecvent invocate în procesul de separare a copilului de părinți. Majoritatea copiilor (51,5%) din județul Cluj aflați în plasament provin din mediul rural, conform Stănculescu et al. (2016), la nivel național majoritari (56%) sunt cei din urban. Considerăm că suprareprezentarea copiilor din rural din eșantionul nostru se datorează într-o mare măsură structurii dezvoltării economice a județului. Totodată, am constatat că, distribuția copiilor aflați cu măsura de plasament, în funcție de localitatea de reședință a părinților, se concentrează în câteva zone și localități, atât din mediul urban cât și din rural. Spre exemplu, 17,7% copii provin din 7 localități rurale ai căror locuitori însumează doar 3,2% din populația județului. Din zonele urbane, mulți părinți trăiesc în zone segregate, aflate la marginea orașelor. Așa cum au arătat numeroase studii (vezi, Raț, 2013, 2019; Adorjányi, Antal & Tonk, 2023; Vincze, 2019), Pata-Rât situată în imediata vecinătate a gropii de gunoi a orașului, este locuită cu precădere de etnici romi pauperizați, o parte însemnată dintre aceștia s-au autoexilat din oraș din cauza costurilor ridicate de trai, însă, mulți au fost relocați de către autorități, în urma evacuărilor forțate. Astfel de zone se mai regăsesc și în orașe cu industrie însemnată în trecut, Turda și Câmpia Turzii și unde proporția copiilor din plasament este mai mare. Rezultatele noastre indică faptul că una dintre cele mai grave consecințe ale marginalizării din perspectiva copilului și a familiei este încălcarea dreptului copilului de a crește în familie.

Majoritatea copiilor provin din familii monoparentale, absența taților este frecventă, doar puțin peste jumătate au paternitatea determinată. Deși majoritatea copiilor instituționalizați (58,4%) provin din familii numeroase, cu cel puțin 4 frați, la data culegerii datelor gospodăriile au devenit mai restrânse, (65,2%) fiind formate din două persoane.

Părinții copiilor instituționalizați alcătuiesc o categorie socială caracterizată printr-un statut socio-economic scăzut, cu nivel foarte scăzut de școlarizare, slab calificată, cu o rată de participare foarte scăzută pe piața muncii. Indicatorii socio-economici ai mamelor sunt mai

scăzuți în domenii precum nivelul de studii, calificare profesională sau participare pe piața muncii.

Cu toate că majoritatea familiilor se confruntă cu sărăcia, mai puțin de jumătate dintre aceștia accesează beneficiile sociale, cei mai mulți beneficiază doar de drepturi cu caracter universal, cum este alocația de stat pentru copii (31,5%), puțini însă au acces la venituri adresate prevenirii și combaterii sărăciei și riscului de excluziune socială.

În continuare vom concluziona în ce măsură ipotezele formulate ale cercetării s-au confirmat, ca urmare a analizelor empirice.

În *ipoteza nr. 1* am afirmat: ***copiii din familii monoparentale, indiferent dacă provin din zone segregate sau nu, sunt mai expuși riscului de separare de părinți din cauza statutului socio-economic scăzut.*** În baza statutului socio-economic al familiilor de origine, analiza clusterelor evidențiază modele distincte de vulnerabilitate: la copiii din familii biparentale cu un statut economic relativ mai bun, vulnerabilitatea constă în problemele grave de sănătate ale părinților, în timp ce în cazul celor din familii monoparentale, indiferent dacă trăiesc în medii segregate sau nu, sărăcia extremă, nivelului scăzut de educație al părinților și a accesului limitat la servicii sociale și medicale crește riscul separării de părinți și instituirii măsurii de protecție a plasamentului. Așadar, **această ipoteză s-a confirmat.**

În *ipoteza nr. 2* am verificat, dacă: ***riscul instituirii măsurii de protecție specială a plasamentului la copiii de etnie romă este mai crescut față de copiii aparținând altor etnii.*** Chiar dacă acesta era un rezultat așteptat, ținând cont de numeroasele studii și date statistice prezentate în capitolul care evidențiază vulnerabilitățile populației rome (vezi, Duminică & Ivăsiuc, 2010; Raț, 2013, 2019; Vincze, 2019; Petrovici, 2019), totuși ies în evidență câteva aspecte. Unul dintre acestea îl constituie faptul că jumătate dintre copii aparțin etniei rome, valoare de 4 ori mai mare față de studiul realizat la nivel național de către Stănculescu et al. (2016), cu precizarea că în studiul nostru proporția copiilor cu etnie nedeclarată este mai scăzută. Această disproporție indică o vulnerabilitate sporită a familiilor rome, generată de factori precum sărăcia extremă, condițiile locative precare, nivelul scăzut de școlarizare, accesul limitat pe piața forței de muncă, la servicii sociale și medicale etc. **Această ipoteză s-a confirmat.**

Ipoteza nr. 3 se referă la menținerea legăturii între copilul aflat în plasament și părinți. Am afirmat că **statutul socio-economic al familiei are impact asupra menținerii relației copil-părinți, părinții cu statut socio-economic mai mare (venit, școlarizare, statut ocupațional) își vizitează mai frecvent copiii din plasament.** În urma analizei de regresie multivariate logistice am constatat că au fost mai des vizitați de către părinți copiii ai căror

mame au statutul de persoană ocupată. Nu are relevanță statutul ocupațional sau nivelul de studii a taților, nici valoarea veniturilor din gospodărie. Părinții care se confruntă cu probleme de sănătate își vizitează și ei mai frecvent copiii din plasament, în special cei cu dizabilități. Însă, în cazul celor din urmă, nu problemele de sănătate, ci mai degrabă situația financiară mai stabilă, ca urmare a drepturilor la care sunt îndreptățite persoanele cu dizabilități, are importanță. Statutul socio-economic mai crescut al părinților cu probleme de sănătate a fost confirmat de analiza cluster. **Această ipoteză s-a confirmat parțial.**

În **ipoteza 4** am afirmat: *șansele de reintegrare în familie sunt mai crescute în cazul copiilor care provin din familii cu statut socio-economic mai crescut (venit, școlarizare, statut ocupațional). Proveniența din familii monoparentale, istoricul de violență domestică sau locuirea în zone segregate scad perspectivele de reintegrare.*

În analiza regresiei logistice constatăm că, șansele de reintegrare sunt mai crescute în cazul copiilor care provin din familii care dispun de venituri, indiferent de valoarea și proveniența acestora sau statutul ocupațional al părinților. Dacă mamele au fost școlarizate, chiar dacă au absolvit doar ciclul primar, crește probabilitatea de reintegrare în familie a copiilor. Nivelul studiilor în cazul taților nu este relevant, nici tipul familiei (mono sau biparentală). Șansele reintegrării scad dacă copilul provine dintr-o familie cu istoric de violență domestică. **Această ipoteză s-a confirmat parțial.**

În **ipoteza 5** am afirmat: *șansele includerii copiilor în programul de adopții sunt mai mari dacă aceștia provin din familii monoparentale, cu statut socio-economic mai scăzut (venit, școlarizare, statut ocupațional), cu istoric de violență domestică sau trăiesc în zone segregate.*

Utilizând aceleași metode și variabile independente precum în cazul ipotezei nr. 5, constatăm că șansele de includere în programul de adopții sunt mai crescute la copiii care provin din familii cu antecedente de violență domestică sau unde nu există nicio sursă de venit. Analiza multivariată logistică nu a evidențiat diferențe semnificative cu privire la statutul ocupațional al părinților, însă în familiile care nu dispun de venituri nu există persoane ocupate. Școlarizarea părinților nu are relevanță în includerea copiilor în programul de adopții. Conform rezultatelor studiului, în cazul copiilor ai căror părinți trăiesc în zone segregate, cu un statut socio-economic mai scăzut, probabilitatea de a fi declarați adoptabili nu este mai mare față de cei ai căror părinți trăiesc nesegregați. **Această ipoteză s-a confirmat parțial.**

Așadar, statutul socio-economic este un factor foarte important în separarea copilului de părinți, în menținerea legăturilor între copii-părinți pe perioada măsurii de plasament, precum și în șansele de reintegrare în familie, dar acesta nu este unicul factor.

Bibliografie

- Adorjani, J., Antal, I., & Tonk, G. (2023). Preparation of Two Participatory Social Housing Interventions in a Marginalised Roma Community in Romania. *Social Sciences*, 12(4), 216. <https://www.mdpi.com/2076-0760/12/4/216> (accesat la 12.12.2024).
- Ainsworth, M. D. S. (1982). Attachment: retrospect and prospect. In: C.M. Parkes & J. Stevenson Hinde (Eds.). *The place of attachment in human behavior*, New York: Basic Books.
- Andorka, R. (2000). *Bevezetés a szociológiába*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Anghel, R., Herczog, M., & Dima, G. (2013). The challenge of reforming child protection in Eastern Europe: The cases of Hungary and Romania. *Psychosocial Intervention*, 22(3), 239-249.
- Anghel, R. & Fosztó, L. (2022). A Generational Divide? Coping With Ethnic Prejudice and Inequality Among Romanian Roma Transnational Returnees. *Social Inclusion* 10(4), 105–114. <https://doi.org/10.17645/si.v10i4.5688> , (accesat la 15.01.2025)
- Allen, D., & Hamnett, V. (2022). Gypsy, Roma and Traveller children in child welfare services in England. *British Journal of Social Work*, 52(7), 3904-3922. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcab265> (accesat la 06.06.2024).
- Antal, I., Roth, M., Mezei, E., Dávid-Kacsó, A., Voicu, C., & Szász, R. (2012). The Balkan Epidemiological Study on Child Abuse and Neglect (BECAN) in Romania. *Revista de Asistentă Socială*, (2), 51-63.
- Antal, I., Voicu, C., Mezei, E., Dávid-Kacsó, Á., & Roth, M. (2012). Rezultatele cercetării BECAN (Balcan Epidemiologic Survey on Child Abuse and Neglect) în România. In Iovu, M., & Roth, M. (Eds). *Drepturile copiilor bunăstarea și protecția lor*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană.
- Autoritatea Națională pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, Copii și Adopție. (2021). *Diagnoza persoanelor cu dizabilități în România*.

- <https://anpd.gov.ro/web/wp-content/uploads/2023/01/Diagnoza-situatiei-persoanelor-cu-dizabilitati-in-Romania.pdf> (accesat la 10.10.2024)
- Autoritatea Națională pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, Copii și Adopție. (2022). *Raport de activitate 2021*.
<https://copii.gov.ro/1/wpcontent/uploads/2022/02/RAPORT-2021-FIN-FIN.pdf>,
(accesat la 15.01.2025).
- Autoritatea Națională pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, Copii și Adopție. (2022). *Copiii și tinerii din sistemul de protecție socială. Raport de monitorizare*.
http://comunitate.copii.ro/wp-content/uploads/2022/04/Copiii-si-tinerii-din-sistemul-de-protectie-speciala_012022.pdf (accesat la 10.10.2024)
- Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție. (2023). *Raport Asupra activității desfășurate în 2022*. Monitorul Oficial, partea a III-a, nr. 320 din 08.08.2023
- Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție (2024). *Raport asupra activității desfășurate în 2023*, publicat în Monitorul Oficial, partea a III-a, nr. 201 din 05.06.2024
- Bădiță, C., & Vincze, E. (2019). Case Study Report: The Pata Cluj Project. Residential Desegregation of the Landfill Area of Cluj-Napoca, Romania. *RELOCAL Case Study* 25/33. Joensuu: University of Eastern Finland. https://relocal.eu/wp-content/uploads/2019/05/25_RO_Case-1_Pata-Cluj_Final.pdf, (accesat la 10.10.2024).
- Beck, U. (2003). *A kockázati társadalom. Út egy másik modernitásban*. Budapest: Századvég Kiadó.
- Belsky, J. (1980). Child maltreatment. An ecological integration. *American Psychologist*, (4), 320- 335.
- Berevoiescu, I., & Stănculescu, M. (2004). *Sărac lipit caut altă viață*. București: Editura Nemira.
- Berszán, L. (2008). *A fogyatékos személyek társadalmi integrációja. Egyetemi kézikönyv*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss, Vol. 1: Attachment. Attachment and Loss*. New York: Basic Books.
- Breitner, P. (1999). A hajléktalanná válás lépcsőfokai. *Esély* (1), 84-108
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

- Bronfenbrenner, U. (1994). Ecological Models of Human Development. *International Encyclopedia of Education*. Oxford: Elsevier, 37-43.
- Browne, K., Cârțână, C., Momeu, L., Paunescu, G., Petre, N., & Tokay, R. (2002). *Copilul abuzat și neglijat în România. Studiu național. Prevalență, factori de risc, modalități de prevenire și intervenție*. București: Agenția Națională pentru drepturile copilului, Banca Mondială, Organizația mondială a Sănătății, UNICEF
- Browne, K., Whitfield, K., Tascu, D., Neagu, M., Popa, R., Anaut, M., ...Zurkova, H. (2012). Abandonul copilului și prevenirea sa. In. Iovu, M. & Roth, M. (Eds.). *Drepturile copilului, bunăstarea și protecția lor*. (pp. 35-40). Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană
- Bourdieu, P. (1978). *A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése*. Budapest: Gondolat Kiadó
- Buzducea, D., Dan, A. N., Ghețău, R., Ioniță, A., Mărgărit, V., Preda, M., ... & Zamfir, E. (1997). *Pentru o societate centrata pe copil*. Bucuresti: Alternative.
- Cace S, Neagu G, Raț C, Ivasiuc, A. (2013): *Politici de incluziune a romilor în statele membre ale Uniunii Europene*. București: Institutul European din România.
- Casper, L. M., McLanahan, S. S., & Garfinkel, I. (1994). The gender-poverty gap: What we can learn from other countries. *American sociological review*, 594-605.
- Castel, R. (1993). A nélkülözéstől a kivetettségig- A kiilleszkedés pokoljárása. *Esély* (3), 3-23.
- Cicchetti, D., & Lynch, M. (1993). Toward an ecological/transactional model of community violence and child maltreatment: Consequences for children's development. *Psychiatry: Interpersonal and Biological Processes*, 56(1), 96–118.
- Cușnir, L. (2015). Copiii instituționalizați: cauze, consecințe, opțiuni de prevenire. *Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice*. (2), 221-230.
- Dahrendorf, R. (1999). Az osztálytársadalom modellje Karl Marxnál. In Angelusz, R. *A társadalmi rétegződés komponensei* (pp.138-155). Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó.
- Daniel, M. (2019). Situația persoanelor fără adăpost din Cluj-Napoca. *Revista de Asistență Socială* (1) 73-83.
- Daniel, M (2025). Factori determinanți ai separării copilului de familie: Analiză socio-demografică în județul Cluj. *Revista de Asistență Socială* 23 (2).
- Daniel, M (2025a). Social inequalities and vulnerability of Roma children in the protection system in Cluj County. *Meridionale belvedere* (2).

- Dávid-Kacsó, Á & Antal, I (2012). A fizikai erőszak fegyelmezési célból való alkalmazásának nemi sajátosságai a romániai családokban. *Erdélyi Társadalom* 10 (2), 9-27.
- Deacon, B. (1993). Developments in East European Social Policy. Jones, C. (Ed.), *New perspectives on the welfare state in Europe* (PP. 171-191). London: Routledge
- DGASPC Cluj (2023). *Raport de activitate 2022*.
https://dgaspccluj.ro/documente/dgaspc_cj_raport_activitate_2022.pdf (accesat la 15.01.2025)
- Domanski, H. (2001). A szegénység társadalmi meghatározói a posztkommunista társadalomban. *Szociológiai Szemle* (4), 40-65.
- Duminică, G., & Ivasiuc A, (2010). „O școală pentru toți? Accesul copiilor romi la o educație de calitate”. București: UNICEF
- Dvalishvili, D., Jonson-Reid, M., & Drake, B. (2024). Childhood poverty and foster care placement: implications for practice and policy. *Child Abuse & Neglect*, 154, 106926.
<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2024.106926> (accesat la 10.10.2024).
- Emigh, R., & Szelényi, I (2001). *Poverty, Ethnicity and Gender in Eastern Europe During Transition*. Westport, Conn: Praeger
- Einhorn, B. (1993). *Cindarella Goes to Market: Citizenship, Gender and Women's Movements in East Central Europe*. London–New York: Verso
- EU-MIDIS (2018) . *The Second European Union Minorities and Discrimination Survey*
<https://www.oecd.org/education/school/3D-BERESNEVICIUTE.pdf>, (accesat la 10.10.2024)
- European Institute for Gender Equality. (2024). Gender Equality Index scores, domain scores and sub-domain scores. [Indicator: Gender Equality Index scores, domain scores and sub-domain scores | Gender Statistics Database | European Institute for Gender Equality](#), (accesat la 10.10.2024).
- European Institute for Gender Equality. (2024 a). *Proportion (%) of women who have experienced physical, sexual, or psychological violence by an intimate partner violence during their lifetime*
https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/indicator/genvio_phy_oth_sur_gbv_ipv_type, (accesat la 10.10.2024).
- Eurostat. (2018). Statistici privind locuințele https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Housing_statistics/ro, (accesat la 10.10.2023).
- Eurostat. (2020). *Share of single parent households with children in the EU, 2020*

- <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/4187653/11581511/share+of+single+parents+with+children.jpg/1ac27ed2-4c80-2c3c-eb6b-06d1bb44225a?t=1622531761489>, (accesat la 15.01.2025).
- Eurostat. (2023). Living conditions in Europe.- housing. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Living_conditions_in_Europe_-_housing (accesat la data de 24.08.2023).
- FEANTSA. (2019). *ETHOS-Tipologia Europeană a fenomenului oamenilor fără adăpost și negarea dreptului la locuință*. https://www.feantsa.org/download/ro_4349012614513067498.pdf , (accesat la 02.01.2029).
- Ferge, Zs. (1998). *Fejezetek a magyar szegénypolitika történetéből*. Budapest: Kávé Kiadó.
- Ferge, Zs. (2000) A társadalom pereme és az emberi méltóság. *Esély*. (1.), 42-48.
- Ficke, R.C. (1991). *Digest of Data on Persons with Disabilities*, Washington, DC: National Institute on Disability and Rehabilitation Research.
- Fina, S., Heider, B., & Raț, C. (2021). România inegală. *Disparitățile socio-economice regionale din România*. Friedrich-Ebert-Stiftung. <https://feps-europe.eu/wp-content/uploads/downloads/publications/210622%20unequal%20romania%20ro.pdf> (accesat la 10.10.2024).
- Fodor, É. (2001). A szegénység elnöiesedése hat volt államszocialista országban. *Szociológiai szemle* (4), 96-113.
- FRA. (2014). *Educația romilor în 11 state ale UE . Sondaj cu privire la romi - Date pe scurt*. https://publications.europa.eu/resource/cellar/5db33bbf-e951-11e8-b690-01aa75ed71a1.0005.03/DOC_1, accessed, 15.01.2025 (accesat la 19.10.2022).
- FRA. (2019). *Fundamental rights report 2019*. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-fundamental-rights-report-2019_en.pdf, (accesat la 04.03.2023).
- Gábos, A., Koppasy, M., & Limani, D. (2020). Európai gyermekszegénység: a szülői háttér és a családpolitika szerepe a gazdasági válságot követő időszakban. In Kolosi, T., Szelényi I.,& Tóth I.G. *Társadalmi riport*, 309-331
- Ghețău, V (2004). Declinul demografic al României: Ce perspective? *Sociologie Românească* 2 (2), 5-41 <https://www.revistasociologieromaneasca.ro/sr/article/view/962>, (accesat la 20.12.2022).

- Ghețău, V (2023): *Primele rezultate ale Recensământului Populației 2021. Să pierzi 1,1 milioane de locuitori în 10 ani!* <https://www.contributors.ro/primele-rezultate-ale-recensamantului-populatiei-2021-sa-pierzi-11-milioane-de-locuitori-in-10-ani/>, (accesat la 15.01.2025).
- Gheorghe, N. (1991). Roma-gypsy ethnicity in Eastern Europe. *Social research*, 829-844.
- Giddens, A. (2008). *Szociológia. Második kiadás*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Grădinaru, C., & Stănculeanu, D. (2013). *Abuzul și neglijarea copiilor în familie: Studiu sociologic la nivel național. Organizația Salvați Copiii*. București. Speed Promotion. https://www.salvaticopiii.ro/sites/ro/files/migrated_files/documents/a271a06c-4e1e-4a6f-831a-b1c8de0917bd.pdf, (accesat la 10.10.2025).
- Guastaferrero, K., & Shipe, S. L. (2023). Child maltreatment types by age: Implications for prevention. *International journal of environmental research and public health*, 21(1), 20.
- Guga, Ș., & Sindreștean, A. (2021). *Inegalități economice de gen în România*. https://library.fes.de/pdf-files/bueros/bukarest/18613.pdf?fbclid=IwAR1_a_F-afXo6bhNffeTGIWtk1AFZrON-%3C/b%3E%3C/p%3E%3Cp%20class, (accesat la 06.06.2024).
- Guttman, F. (2011). Dizabilitatea ca o condiție determinantă a sărăciei. *Revista Română de Sociologie, serie nouă*, 23 (3-4), 249-256. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/bukarest/18613.pdf> (accesat la 06.06.2024).
- Hamilton-Giachritsis, C., & Pellai, A. (2017). Child Abuse and Neglect: Ecological Perspectives, In Dixon, L., Perkins, D., Hamilton-Giachritsis, C., & Craig, L. (Eds). *The Wiley Handbook of What Works in Child Maltreatment*, (29-44). Wiley-Blackwell. <https://www.perlego.com/book/990939> , (accesat la 10.05.2022).
- Herman J. (2003). *Trauma és gyógyulás. Az erőszak és hatása a családon belüli bántalmazástól a politikai terrorig.*, 22-27, Budapest: Háttér Kiadó .
- Horváth I. eds (2017): *Raport de cercetare – SocioRoMap. O cartografiere a comunităților de romi din România*. Cluj Napoca, Editura Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale.
- Hotărârea Consiliului Județean (2021). *Hotărâre pentru modificarea Hotărârii Consiliului Județean Cluj nr. 139/2021 privind reorganizarea Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului Cluj, aprobarea Organigramei, Statului de Funcții și a Regulamentului de organizare și funcționare a aparatului propriu și a serviciilor sociale furnizate de către aceasta* <https://storage.googleapis.com/stateless-cjcluj->

- ro/2021/12/216_15_modif-HCJ-139_2021-DGASPC.pdf, accesat la 10.10.2024 (accesat la 10.10.2024).
- Hotărâre de Guvern nr. 560. (2022). *Hotărâre pentru aprobarea Strategiei Guvernului României de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022-2027*. Monitorul Oficial nr. 450 din 5 mai 2022.
- Hotărâre de Guvern nr. 969. (2003). *Hotărâre privind aprobarea Strategiei naționale protecția și promovarea drepturilor copilului „Copii protejați, România sigură” 2023-2027*. Monitorul Oficial al României, Partea I, Nr. 942 bis/18.10.2023.
- Hotărâre de Guvern nr. 1071. (2021). *Hotărâre pentru stabilirea salariului de bază minim brut pe țară garantat în plată*. Monitorul oficial nr. 950 din 5 octombrie 2021.
- Hotărâre de Guvern nr. 1113. (2014). *Hotărâre privind aprobarea Strategiei naționale pentru protecția și promovarea drepturilor copilului pentru perioada 2014-2020 și a Planului operațional pentru implementarea Strategiei naționale pentru protecția și promovarea drepturilor copilului 2014-2016*. Monitorul Oficial nr. 33 din 15 ianuarie 2015.
- Iusmen, I. (2012). Romania's accession to the EU and the EU children's rights agenda: Policy entrepreneurship and feedback effects. *Perspectives on European Politics and Society*, 13(2), 210-225.
- Institutul Național de Statistică. (2023). *Recensământul populației și a locuințelor din 2021. Rezultate definitive*.
[Rezultate definitive RPL 2021 – Recensamantul Populatiei si Locuintelor](#), accesat la (15.01.2025).
- Institutul Național de Statistică. (2024). *Statistica protecției sociale ESSPROS, în anul 2022*. Editura INS.
https://insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/statistica_protectiei_sociale_2022.pdf, (accesat la 10.10.2024).
- IRES (2019) *Studiu comparativ a nevoilor comunităților de romi în contextul stabilirii priorității strategice de intervenție pentru incluziunea socială a acestora-Raport de cercetare*.
<https://www.agentiaimpreuna.ro/wp-content/uploads/2021/11/Studiu-comparativ-al-nevoilor-comunitatilor-de-romi-in-contextul-stabilirii-prioritatilor-strategice-de-interventie-pentru-incluziunea-sociala-a-acestora.pdf>, (accesat la 12.02.2023).
- Iványi, G. (1997). *Hajléktalanok*. Budapest: Sík Kiadó.
- Ladányi J., & Szelényi I (2001). *A roma etnicitás társadalmi konstrukciója Bulgáriában*,

- Magyarországon és Romániában a piaci átmenet korszakban. *Szociológiai Szemle* (4), 85-95.
- László, É., Antal, I., Dávid-Kacsó, Á., & Roth, M. (2019). Kinek mondaná el a gyermek, ha bántalmaznák? *Erdélyi Társadalom*, 17 (2), 83–104. <https://doi.org/10.17177/77171.232>, (accesat la 12.02.2023).
- Lăcătuș-Iakab & Daniel, M. (2022). *Importanța centrelor de zi în prevenirea abandonului școlar*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană.
- Lege nr. 18. (1990). *Lege pentru ratificarea Convenției cu privire la drepturile copilului*. Monitorul Oficial nr. 314 din 13 iunie 2001.
- Lege nr. 61. (1993). *Lege privind alocația de stat pentru copii*. Monitorul Oficial nr. 767 din 14.11.2012.
- Lege nr. 196. (1996). *Lege privind venitul minim de incluziune*. Monitorul Oficial nr. 882 din 3 noiembrie 2016.
- Lege nr. 225. (2021). *Lege pentru pentru modificarea și completarea Legii nr. 76/2002 privind sistemul asigurărilor pentru șomaj și stimularea ocupării forței de muncă*. Monitorul Oficial nr. 735 din 27 iulie 2021.
- Lege nr. 236. (2008). *Lege pentru pentru modificarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 105/2003 privind alocația familială complementară și alocația de susținere pentru familia monoparentală*. Monitorul Oficial nr. 746 din 4 noiembrie 2008
- Lege nr. 272. (2004). *Legea privind protecția și promovarea drepturilor copilului*. Monitorul Oficial nr. 159 din 5 martie 2004.
- Lege nr. 273. (2004). *Legea privind procedura adopției (republicată)*. Monitorul Oficial nr. 739 din 23 septembrie 2016.
- Lege nr. 277. (2011). *Lege privind alocația pentru susținerea familiei*. Monitorul Oficial nr. 889 din 30 decembrie 2010.
- Lege nr. 287. (2009). *Lege privind codul civil*. Monitorul Oficial nr. 511 din 24 iulie 2009.
- Lege nr. 292. (2011). *Legea asistenței sociale*. Monitorul Oficial nr. 905 din 20 decembrie 2011.
- Lege nr. 416. (2001). *Lege privind venitul minim garantat*. Monitorul Oficial 401 din 20 iulie 2001.
- Lege nr. 448. (2006). *Lege privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap*. Monitorul Oficial nr. 1 din 3 ianuarie 2008.
- Lenski, G. (1997). Hatalom és privilégium: Elmélet a társadalmi rétegződésről. Angelusz

- R (Ed.): *A társadalmi rétegződés komponensei. Válogatott tanulmányok*, (pp.302-340). Budapest: Új Mandátum.
- Loen, M., & Skivenes, M. (2025). Legitimate child protection interventions and the dimension of confidence: a comparative analysis of populations views in six European Countries. *Journal of Social Policy*, 54(2), 508-527.
- Macarie, S. (2009). Abordarea sărăciei. *Societate si politică* (2), 57-67.
<https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=162824> (accesat la 10.10.2024)
- Marin, M., & Stănculescu, M. S. (2019). Evoluția sistemului de protecție a copilului în România în ultimii 30 de ani. *Sociologie Românească*, 17 (2), 60-91.
- Mihalache, F, Neguț, A & Tufă, L. (2020). *Bunăstarea copilului din mediul rural 2020*. Cluj Napoca: Risoprint.
- Morris, K., Mason, W., Bywaters, P., Featherstone, B., Daniel, B., Brady, G., Bunting, L, Jade Hooper, J, Mirza N, Scourfield, J., & Webb, C. (2018). Social work, poverty, and child welfare interventions. *Child & Family Social Work*, 23(3), 364-372.
- Moldovan, V. Ș. (2013). Forme de abuz împotriva minorilor–Exploatarea prin muncă. In *Studii de securitate publică* (1), 106-115.
- Molnar, M. (1999): *Sărăcia și protecția socială*. București: Editura Fundației „România de Măine”.
- Mózes, N., Takács, J., Ungvari, Z., & Feith, H. J. (2024). Assessing disparities in health and living conditions: a comparative study of Hungarian-speaking Roma and non-Roma women across Hungary, Romania, and Slovakia. *Frontiers in Public Health*, 12, 1438018. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2024.1438018> (accesat la 10.10.2024).
- Neagu, M. (2024). *40 de istorii de viață din leagănele de copii*. Cluj-Napoca: Presa Univesitară Clujeană.
- Nikolaidis, G., Petroulaki, K., Zarokosta, F., Tsirigoti, A., Hazizaj, A., ...Browne, K. (2018). Lifetime and past-year prevalence of children’s exposure to violence in 9 Balkan countries: the BECAN study. *Child and adolescent psychiatry and mental health* (12), 1-15.
- Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 105. (2003). *Ordonanța privind alocația familială complementară și alocația de susținere pentru familia monoparentală*. Monitorul Oficial nr. 747 din 26 octombrie 2003.
- Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 105. (2021). *Ordonanța privind aprobarea și*

- implementarea Programului național de suport pentru copii, în contextul pandemiei de COVID-19 - "Din grijă pentru copii". Monitorul Oficial nr. 747 din 26 octombrie 2003.*
- Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 126. (2021). *Ordonanța privind modificarea Legii nr. 61/1993 privind alocația de stat pentru copii, precum și pentru acordarea unei indemnizații compensatorii pentru persoanele cu handicap.* Monitorul Oficial nr. 1189 din 15 decembrie 2021.
- Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 156. (2024). *Ordonanța privind unele măsuri fiscal bugetare în domeniul cheltuielilor publice pentru fundamentarea bugetului general consolidat pe anul 2025, pentru modificarea și completarea unor acte normative, precum și pentru prorogarea unor termene.* Monitorul Oficial nr. 1334 din 31 decembrie 2024.
- Ordin al Ministerului Muncii și a Justiției Sociale nr. 25. (2019). *Ordin privind aprobarea standardelor minime de calitate pentru serviciile sociale de tip rezidențial destinate copiilor din sistemul de protecție specială.* Monitorul Oficial nr. 102 bis din 11 februarie 2019.
- Ordin al Ministerului Muncii și a Justiției Sociale nr. 27. (2019). *Ordin privind aprobarea standardelor minime de calitate pentru serviciile sociale de zi destinate copiilor.* Monitorul Oficial nr. 160 bis din 28 februarie 2019.
- Pásztor, Gy. (2003). A névtelen hely: Slumosodás Kolozsvár egyik átmeneti övezetében. *Web* (11), 15-20. https://web.adatbank.transindex.ro/pdfdok/web11_05_pasztor.pdf (accesat la 10.10.2022).
- Péter, L. (2003). Új szegények túlélési stratégiái. *Erdélyi Társadalom* (1), 25-50.
- Péter, L. (2006). *Vázlatok a szegénység szociológiához.* Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană.
- Petrovici, N. (2019): Working Status in Deprived Urban Areas and Their Greater Economic Role. In Vincze, E., Petrovici, N., Raț, C., & Picker, G. (Eds.). *Racialized labour in Romania*, (pp.39-62). Springer International Publishing AG. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-76273-9_3, (accesat la 06.06.2022).
- Precup, G. (2010). De ce sîntem sărace? *Revista Didactica Pro...*, revistă de teorie și practică educațională, 59 (1), 22-26. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/De%20ce%20sintem%20sarace.pdf (accesat la 10.02.2025).

- Popescu, I., Ivan, V. & Rat, C. (2016). The Romanian Welfare State at Times of Crisis. In Schubert, K., Villota, P. and Kuhlmann, J. (Eds.). *Challenges to European Welfare Systems*, 615-6 . Springer International.
- Racu, I., & Dranga, F. I. (2023). Impactul familiei dezorganizate asupra formării personalității adolescentului. *Science and education: new approaches and perspectives*, 67-71 https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/185858 (accesat la 10.10.2024).
- Rat, C. (2012). Sărăcie și marginalizare socială în rândul familiilor cu copii. In Rotariu, T și Voineagu, V (Eds.) *Inerție și Schimbare* (pp. 179-198). Iași: Polirom.
- Rat, C. (2013). Bare Peripheries State Entrenchment and Population Profiling in Segregated Roma Settlements from Romania. *Studia Universitatis Babes-Bolyai—Sociologia* (58), 155–74.
- Raț, C. (2019). Social Citizenship at the Margins. In Vincze, E., Petrovici, N., Raț, C., & Picker, G. (Eds.). *Racialized labour in Romania*, (pp. 97-122). Springer International Publishing AG <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-76273-9> , (accesat la 10.05.2023).
- Recomandarea (UE) 1004 (2021). *Recomandarea Consiliului din 14 iunie 2021 de instituire a unei Garanții europene pentru copii*. Jurnalul oficial al Uniunii Europene L223/14 la data de 22,06,2024. <https://op.europa.eu/ro/publication-detail/-/publication/1936f4dd-d2f3-11eb-ac72-01aa75ed71a1/language-ro> , (accesat la data de 10.02.2024).
- Révész, Gy. (2004). *Szülői bánásmód-gyermekebántalmazás*. Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest.
- Roth, M., Antal, I., & Călian, D. (2019). Sistemul protecției Copilului în România. In *Principii versus practici în sistemul de protecție a copilului*, (pp.11-24). Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană.
- Roth, M., Voicu, C., David-Kacso, A., Antal, I., Muntean, A., Bumbuluț, S., & Baci, C. (2013). Asking for Parental Consent in Research on Exposure of Children to Violence. *Revista de cercetare si interventie sociala*, (42), 85-100.
- Schweppe, K. (2002). Child protection in Europe: Different systems—common challenges. *German Law Journal*, 3(10), E3.
- Spéder, Z. (2002). *A szegénység változó arcai: Tények és értelmezések*. Budapest: Századvég Kiadó.

- Szelényi, I. (2001). Szegénység, etnicitás és a szegénység „feminizációja” az átmeneti társadalmakban - Bevezetés. *Szociológiai szemle* (4), 5-12.
- Szelényi, I. (2004). Szegénység, etnicitás és a szegénység feminizációja az átmeneti társadalmakban-Bevezetés. *Szociológiai szemle* (4), 5-12
- Szelényi, I., & Mihályi, P. (2020). *Varieties of post-communist capitalism: A comparative analysis of Russia, Eastern Europe and China*. Brill.
- Szépe, A. (2012). Prekariátus. Miért pont most és pont itt? *Fordulat. Társadalomelméleti folyóirat* (19), 10-27.
- Simkiss, D. E., Stallard, N., & Thorogood, M. (2013). A systematic literature review of the risk factors associated with children entering public care. *Child: care, health and development*, 39(5), 628-642.
- Silver, H. (1996). „Culture, Politics and National Discourse of the New Urban Poor”. In Mingione, Enzo (Ed.) *Urban Poverty and the Underclass*. Malden: Blackwell.
- Stănculescu, M. S., & Marin, M. (2011). *Sprrijinirea copiilor invizibili. Raport de evaluare*. București: UNICEF.
- Stănculescu, M., Grigoraș, V., Iamandi, Cioinaru, C., Teșliuc, E., Blaj, G., Corad, B., Pop, V., & Torcea, A. (2016): *Copiii din sistemul de protecție a copilului-2014*. București: Editura Alpha MDN.
- Standing, G. (2012). The precariat: From denizens to citizens? *Polity*, 44 (4), 588-608.
- Stoica, C. A. & Wamsiedel M. (2012). *Inequity and Inequality. Teacher Absenteism, Romani Pupils and Primary Schools in România*, Budapest: Roma Education Fund.
- Szabó, B & Veres, V. (2020). Szociális ellátás, egészségügy és egészségi állapot. In Benedek, J. (Ed.). *Erdély. Tér, gazdaság és társadalom* (pp. 549-584). Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană.
- Szilárd, J. & Temesváry, B (2010). Auto- és heterodestruktivitás a gyermek- és serdülőkorban. *Egészségtudomány* (1), 37-46.
https://egeszsegtudomany.higienikus.hu/cikk/2010_1/LIV_1.pdf (accesat la data de 10.02.2024).
- Szoboszlai, Zs. (2004). Szegénység marginalizáció, szegregáció. Adalék a társadalmi egyenlőtlenségek értelmezéséhez. *Tér és Társadalom* 18 (3), 25-42.
- Szölösi, G. (2000). Hogy fogalmunk legyen róla...A veszélyeztetettség fogalma az amerikai gyermekvédelemben. *Esély* (4), 39-72.
- Szölösi, G. (2003). A gyerekvédelmi probléma mint társadalmi konstrukció. *Esély* (2), 78-95.

- Taylor, J., Dickens, J., Garstang, J., Cook, L., Hallett, N. & Molloy, E. (2024). Tackling the „normalisation of neglect”: Messages from child protection reviews in England. *Child Abuse Review*, e2841. <https://doi.org/10.1002/car.284110> (accesat la 06.06.2021).
- Tintiuc, T. (2022). Efectele psihologice absenței tatălui asupra dezvoltării copilului. În Conferința „Inovații pedagogice în era digitală” (10), 8-18. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/8-18_10.pdf, (accesat la 15.01.2025).
- Tománé, M. A., Kovács, Z., Domján, G., Gadó, K., & Soós, K. Z. (2018). A gyermek bántalmazás és elhanyagolás primer prevenciós vonatkozásai. *Egészségtudomány* (1-2), 39-57 <https://egeszsegtudomany.higienikus.hu/cikk/2018-1-2/EgTud.2018.1-2.39.pdf>, (accesat la 06.06.2023).
- Townsend, P. (1993). *The International Analysis of Poverty*. London: Harvester Wheatsheaf.
- Tarkowska, E. (1999). In search of an underclass in Poland. *Polish Sociological Review*, 1 (125), 3–16.
- Urban, É. (2007). A környezet befolyásoló hatása a szorongás kialakulásában, állandósulásában. *Új Pedagógiai Szemle*. 57 (1), 70-89.
- Veres, V. (2013). Népszámlálás 2011: A népességszám, foglalkozásszerkezet és iskolázottság nemzetiség szerinti megoszlása Romániában. *Erdélyi társadalom*, 11(02), 23-54.
- Veres, V. (2015). *Népességszerkezet és nemzetiség*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 77-80.
- Veres, V. (2023). Az erdélyi magyarok demográfiai változásainak három évtizede: fókuszban a természetes népmozgalom és az előregedés. *Erdélyi Társadalom* 21 (2), 9-42.
- Veres, V. (2024). Etnikai ellentétek, konfliktusok és előítéletesség romák és nem romák között. În: Székely, L., Illyés, Sz. (Eds.). *Magyar romák és hátrányos helyzetűek a Kárpát-medencében* (pp 243-270). Budapest: MCC Press.
- Vincze, E. (2013). Urban Landfill, Economic Restructuring and Environmental Racism. Philobiblon. *Transylvanian Journal of Multidisciplinary Research in Humanities* (18), 389–405.
- Vincze, E. & Hossu, I. E. (Eds.). (2014). *Marginalizarea socio-teritorială a comunităților de romi în România*. Cluj-Napoca: Editura Fundației pentru Studii Europene.
- Vincze, E. (2019). Ghettoization: The Production of Marginal Spaces of Housing and the Reproduction of Racialized Labour. In Vincze, E., Petrovici, N., Raț, C., & Picker, G. (Eds.). *Racialized labour in Romania* (pp.63-96). Springer International Publishing

- AG https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-76273-9_3, (accesat la 06.06.2022).
- Virág, T. (2018). A kapcsolathálózatok szerepe a migrációban egy cigányfalu perspektívájából. *Socio.hu Társadalomtudományi Szemle*, 8(1), 163-179.
- Zamfir, C. (Ed.) (1994). *Dimensiuni ale sărăciei*. București: Editura Expert.
- Zamfir, C. (2018). *Istoria socială a României*. București: Editura Academiei Române.
- Yeo, R. (2001). Chronic poverty and disability. *Chronic Poverty Research Centre Working Paper*, (4). <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1754542> (accesat la 06.06.2022).
- Wacquant, L. J., & Wilson, W. J. (1989). The cost of racial and class exclusion in the inner city. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 501(1), 8-25. <https://doi.org/10.1177/0002716289501001001> (accesat la 06.06.2022).